

SPRÁVA PRE MÉDIÁ

Pred 80 rokmi „vypukla“ rozhlasová Vojna svetov

Najznámejšia mediálna mystifikácia spôsobila davovú psychózu, ľudia utekali do krytov

Štruktúra pripomínajúca spravodajskú reláciu a zvukové efekty posilnili dojem reálnej reportáže z invázie mimozemskej civilizácie

▪ KOŠICE 26. OKTÓBRA 2018

Predhalloweensky večer 30. októbra 1938 sa zapísal do dejín masmediálnej komunikácie – pred osemdesiatimi rokmi americká rozhlasová stanica CBS Radio odvysielala kontroverznú adaptáciu vedecko-fantastického románu H. G. Wellsa *Vojna svetov*. Režisér Orson Welles ju spracoval ako naživo vysielanú „reportáž“ o vojenskej invázii mimozemšťanov na Zem.

„Program vyvolal panické reakcie poslucháčov, a to aj napriek upozorneniam zo štúdia, že správy o armáde Martánov útočiacich tepelnými lúčmi a jedovatým plynom sú fikciou. Táto rozhlasová adaptácia je vnímaná ako najznámejšia mediálna mystifikácia,“ vysvetľuje PhDr. Marián Gladiš, PhD., ktorý pôsobí na oddelení masmediálnych štúdií na Katedre slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach.

„Vysielanie pôsobilo natoľko realisticky, že vystrašení poslucháči, najmä tí, ktorí nepočuli úvodné upozornenie, vybiehali na ulicu, alebo sa v panike zabarikádovali vo svojich domoch. Niektorí utekali do krytov, parkov či do lesov mimo miest, často aj s vlhkou utierkou na tvári. Viacerí boli dokonca nútení vyhľadať lekársku pomoc – či už v dôsledku nervového otrasu alebo drobných zranení,“ uvádza Marián Gladiš a dodáva, že vysielanie zapríčinilo prerušenie bohoslužieb v kostoloch, dopravné zápchy na cestách a kolaps komunikačných systémov po tom, čo vydesení ľudia zahrnuli telefonátmi policajné stanice a médiá s prosbami o radu, ako sa chrániť pred útokom.

„K dôveryhodnosti prezentovaných informácií prispela najmä kompozícia rozhlasovej hry, ktorú Orson Welles rozdelil do krátkych blokov napodobujúcich spravodajské vstupy z miesta diania, ale aj realistické zvukové efekty, ktoré v poslucháčov umocnili pocit, že sú svedkami reálnej reportáže z invázie mimozemskej civilizácie na Zem,“ spresňuje M. Gladiš.

Prejavy paniky zachytili viaceré americké denníky, čo dokumentujú titulky a medzitulky článkov uverejnených vo vydaniach z 31. 10. 1938, napr. v New York Times: *Radio Listeners in Panic, Taking War Drama as Fact* (Rozhlasoví poslucháči v panike, vojnovú drámu vzali ako fakt), *Many Flee Homes to Escape 'Gas Raid From Mars'* (Mnohí utiekli z domu, aby unikli pred ‚plynovým útokom z Marsu‘), *Phone Calls Swamp Police at Broadcast of Wells Fantasy* (Telefonáty zaplavili políciu počas vysielania Wellsovej fantázie); Daily News: *Fake Radio 'War' Stirs Terror Through U.S.* (Falošná rozhlasová ‚vojna‘ vyvolala hrôzu naprieč USA); vo Freeport Journal-Standard: *Radio Broadcast Panics Nation* (Rozhlasové vysielanie vyvolalo paniku národa); Chicago Herald Examiner: *Radio Fake Scares Nation* (Rozhlasový podvrh vydesil národ) a pod.

Wellesova adaptácia poukázala aj na naliehavosť problematiky dôvery más k médiám a na nebezpečenstvo jej možného zneužitia, na vplyv médií na masové publikum i na problematiku mediálnych účinkov.